

קוביית שוקולד ושישה צימוקים

סיפורה של יוטה צחור
ילדת מעפילים

קוביית שוקולד ושישה צימוקים

סיפורה של יוטה צחור, ילדת מעפילים

יש ונדמה

רחל

יש ונדמה הזכרונות אך הבל
 כי ערפל קורן עוטף בלאט
 מחוז העבר האשר והסבל
 כאב הפצעים ונחת המקלט.

הלא חלום איוותה פינה נסתרת
 דבקות ליבי בלב קרוב וער
 ויום בהיר וקר ואח בוערת
 ורחשי הזך והנוהר.

יהי כל עברי חלום נראה אי פעם
 אך במדבר חיי הוא נחל לא אכזב
 אכרע אליו דומם בלי מרד ובלי זעם
 לרוות בו צימאוני בלהט השרב.

תוכן העניינים

7 פתח דבר
9 דנציג
15 המסע אל ארץ ישראל
22 המעצר בעתלית והגירוש מהארץ
29 מאוריציוס
59 השחרור ממאוריציוס
61 ישראל
63 מרכז הקליטה בקריית שמואל
66 המעבר לראשון לציון
71 נפילתו של מנפרד
74 לימודי המקצועיים ושירותי הצבאי
77 השידוך
79 תולדותיו של טיבי
83 החתונה
91 המשפחה שלנו
105 השושלת המפוארת שלנו
112 מקורות נוספים
113 נספח

פתח דבר

1 באוקטובר 1940

האנייה התנדנדה לאטה על הגלים. הים סביב היה כחול-ירוק-אפור בהשראת השמש הסתווית שלעתים הסתתרה מאחורי העננים ולעתים זרחה במלואה.

"הנה לך, חמודה", פנתה בחיוך אישה אחת לילדה הקטנה, והושיטה לה משהו, "זה ליום הולדתך".

צפוף היה על האנייה. הרבה יהודים היו עליה ופניהם אל ארץ ישראל כעולים בלתי לגאליים, אך הילדה הייתה כולה נרגשת מהמתנה היחידה שקיבלה ליום הולדתה השישי בתוך כל האין והמצוקה, המתנה שעשתה אותה מאושרת, ולו רק לכמה דקות - קובייה קטנה של שוקולד ושישה צימוקים.

* * *

הילדה הזו, כפי שניחשתם, היא יוטה צחור יקירתנו, היום בת 80. מספר שבועות לפני יום הולדתה השישי עלתה לרכבת בעיר דנציג עם הוריה, אחיה ודודה, כדי לברוח מהנאצים שפלשו לאזור שנה קודם.

יחד הם עשו את מסעם המפרך לארץ ישראל, ולא שיערו בנפשם שהמסע שמתוכנן לחודש או לחודשיים ימשך בעצם 5 שנים. ומי זו האישה שניסתה להתיידד עם יוטה באנייה? את זאת נגלה בהמשך הסיפור.

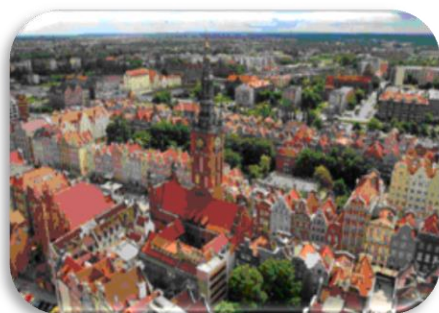

דנציג

ילדותי בדנציג

'העיר החופשית דנציג' (בשמה הגרמני) – היא העיר היפהפייה שבה נולדתי ב- 1.10.1934.
היום שייכת העיר לפולין ונקראת גדנסק. היא שוכנת בצפון פולין, לחוף מפרץ בדרום הים הבלטי.

עוד משנת 1920 זו הייתה עיר שתפקדה כמדינה, לאחר הסכמים שנחתמו בין גרמניה ופולין. דיברו בה גרמנית והיא הייתה רבת-תרבותית.

אבי, יוסף מינץ (יליד 1898), ידע כמה שפות – גרמנית, פולנית, יידיש, עברית.

אמי, טרודה מינץ (ילידת 1900), ידעה רק גרמנית.

אני זוכרת את עצמי כילדה קטנה בדנציג מתבוננת בה כשהיא הייתה מדליקה נרות בכל ערב שבת.

הוריי שכרו בית שקומתו השנייה שימשה להם למגורים, ובקומה הראשונה הם פתחו מסעדה יהודית כשרה למהדרין שאכלו בה יהודים דתיים. אהרון מינץ, דודי האהוב והנערץ, שהיה צעיר מאבי בשנתיים, שימש כטבח המסעדה.

אבא ניהל את המסעדה ודאג לקניית המזון, ואמא הייתה מסתובבת ודואגת שהכול יתפקד ושלא ייחסר דבר, שיהיה כל מה שצריך – בעיקר העופות והבשר. היא לא הגישה. לכך היו מלצרים.

הוריי, אחי מנפרד, ואני בת השנתיים. דנציג

אחי מנפרד (משה) היה מבוגר ממני בתשע ורבע שנים. הוא נולד
 בברלין בתאריך 28.6.1925, ומאוחר יותר הם עברו לדנציג, והוא
 למד בבית הספר המקומי.

כשהייתי בת ארבע ניסו לשלוח אותי לגן הילדים, אבל סירבתי
 בתוקף, וכך נשארתי בבית לטיפולה של מוֹנָאָק, כך קראתי למטפלת
 שלי.

מנפרד ואני, דנציג

בת שנתיים, דנציג

הייתי בת חמש כשפלשו הנאצים לדנציג בספטמבר 1939 ואסרו והוציאו להורג את כל מי שהתנגד להם, אם כי חשוב לציין כי השנאה והאנטישמיות שררו בדנציג הרבה לפני כן. כשהנאצים החלו לאסור את היהודים, התייצב אצלנו בבית מי שעד אז היה חבר טוב של אבא, ולקח את אבא לבית הסוהר. וזהו, נגמרה החברות ביניהם.

אבא היה פִּלְטָלִיסְט - חוקר בולים. ידידו הטוב ושותפו לתחביב הזה

היה גרמני שבזמן עליית הנאצים מונה לקצין גבוה. כשאסרו את אבא, הלכה אליו אמא כדי לברר איפה אבא ולבקש ממנו עזרה. היו אצלו באותו זמן במשרד עוד נאצים, וכשיצא החוצה וראה אותה, שאל נדהם: "מה את עושה פה?" ואמא ענתה: "הרי אנחנו יהודים, ולקחו את בעלי". הידיד שחרר את אבא מבית הסוהר בפעם הזו, וגם באירוע נוסף שבו נאסר אבא בשנית. אותו ידיד גם עזר לנו בארגון היציאה שלנו מדנציג. שילמנו הרבה מאוד כסף לצורך היציאה. ברבות הימים התברר שהידיד הזה הציל עוד יהודים.

כשהסתכלו על אמא בעלת שיער שחור, אי אפשר היה לטעות במוצאה היהודי. לאבא היה שיער שְׁטֵנִי ועיניו היו חומות, וגם אותו הכירו כיהודי. אחיו אהרון היה בלונדיני ובעל עיניים כחולות, וכשבאו לעצור את אבא, שלחה אמא את אהרון להסתובב ברחובות, כדי שלא יעצרו גם אותו.

בגלל גזירות הנאצים נאלץ אחי להפסיק את לימודיו בתיכון.

המסע אל ארץ ישראל

שיר מעפילים

יעקב אורלנד

רוח ותָרֵן רָם

ואַפְקִים,

חופֵּיךָ, שֶׁר הַיָּם,

מָה רְחוּקִים.

עוֹרוּ, הַסַּפָּנִים,

לְמִשׁוֹט, לְמִשׁוֹט,

הַדָּרוֹ לְפָנִים!

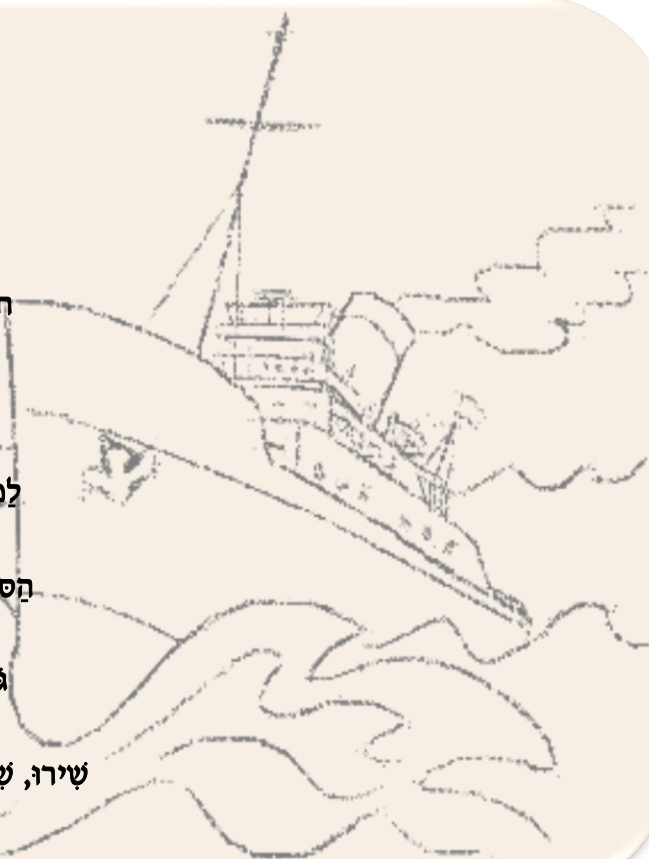
הַסּוּפוֹת רוֹעֲשׂוֹת!

גָּלוּ, גָּלוּ הַגָּלִים,

גָּלוּ גַל בְּלֵב,

שִׁירוֹ, שִׁירוֹ, מַעֲפִילִים,

הַנִּמְל קָרֵב.

המסע אל ארץ ישראל

בעקבות פלישת הנאצים לדנציג והגזירות שגזרו שם על היהודים, הוריי דאגו מאוד והבינו שהם חייבים לצאת במהירות מאירופה. הם ניסו לקבל ויזה לארצות הברית ששם גרה אחותו של אבא, אך לא הצליחו כי זה כבר היה בעיצומה של המלחמה. ולכן קנו כרטיסים לנסיעה לפלשתינה, כך נקראה באותם ימים ארץ ישראל שהייתה תחת השלטון הבריטי. זה עלה להוריי 500 דולר לנפש.

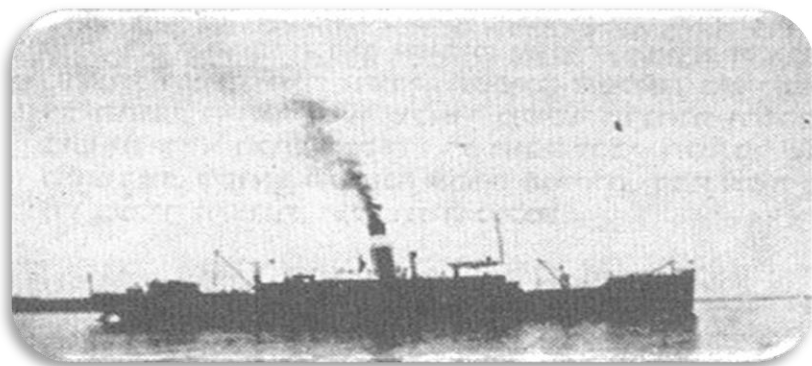
חוץ מדודי אהרון לא היו לנו בדנציג עוד קרובי משפחה. אחות של אמא גרה בברלין ולא רצתה לבוא איתנו לישראל. אמא אמרה לי: "בואי ניסע לדודה וניפרד ממנה".

נסענו אליה ברכבת לברלין, ונכנסנו לקרון מלא אנשי אס"אס. אחד מהם קם ונתן לאמא לשבת, ואני ישבתי על ברכיה. היה לי כנראה נעים והצהרתי בקול מתרונן: "כך הייתי רוצה ליסוע עד פלשתינה". האס"אסים פרצו בצחוק גרמני מתגלגל, ואמא שלי נבהלה נורא. הודעה על מותה של דודתי קיבלנו בשנת 1942, כשנתיים אחרי שעזבנו את אירופה. הודיעו לנו שאין יותר זכר מאותה אחות של אמא. היא נספתה בשואה.

בתחילת ספטמבר 1940 עלינו כולנו - הוריי, אחי ודודי (אחיו של אבי) - לרכבת בדנציג שהובילה אותנו אל נהר הדנובה, ובו הפלגנו על הספינה הליוס לכיוון דרום מזרח במשך כמה ימים עד שהגענו לנמל טולצ'ה שברומניה, כ-70 קמ' מחוף הים השחור.

חיכינו במשך כשבועיים עד שהגיעו 3 אניות כדי לקחת אותנו בין 3,600 פליטים - מגרמניה, צ'כוסלובקיה, אוסטריה ובולגריה - לארץ ישראל.

הנאצים עדיין אפשרו את היוזמה הזו של אחד ממנהיגי הקהילה היהודית בווינה, ברטולד שטורפר, שמונה על ידי אדולף אייכמן להיות האחראי לעזיבת היהודים מארצות הרייך אל ארץ ישראל. בווינה היה קיים אז ארגון גג של כל הארגונים הציוניים, שעשה במשך חדשים רבים מאמצים כבירים להשיג אניות ולארגן שיירה גדולה ככל האפשר. ואכן, בקיץ 1940 הצליחו לרכוש שלוש אניות - "אטלנטיק", "פסיפיק" ו"מילוס" - ולהביאן לנמל הרומני טולצ'ה. אלה היו אניות קיטור יווניות שהופעלו על ידי פחם ושימשו במקור להעברת בקר. הן עברו שיפוץ כדי שיוכלו לשאת נוסעים רבים.

האנייה אטלנטיק¹

אני עליתי עם משפחתי לאנייה אטלנטיק. היה בה דוחק רב והתנאים הסניטריים היו בלתי אנושיים. ולמרות המחסור בפחם, במצרכי מזון ובמים יצאה האטלנטיק לדרכה ב-28 בספטמבר 1940 עם כ-1880 נוסעים. היו בהם כ-100 איש מעל גיל 60, וכ-100 ילדים מתחת לגיל 14.

¹ כל צילומי האניות ומחנה עתלית ומחנה המגורשים במאוריציוס לקוחים מתוך אתר האינטרנט של מרכז המידע "בנתיבי העפלה" שבעתלית.

ב-1 באוקטובר, ימים ספורים לאחר ההפלגה, חל יום הולדתי ה-6, והמתנה שקיבלתי הייתה קוביית שוקולד קטנה ו-6 צימוקים. על סיפון האנייה הכרתי ילדה נחמדה בת גילי, בשם קיטי דריל. היא הגיעה מוינה עם הוריה, ונהיינו חברות טובות.² בכל תא שינה ישנו שישה אנשים על דרגשים בשלוש קומות; עוד חמישה או שישה ישנו על הרצפה. האוויר הצחין והמחנק היה רב. היו גם מחסנים שגם בהם ישנו אנשים. קראו להם "מערות הקברים".

על סיפון האטלנטיק

הדרגשים היו מדפי עץ ברוחב 50 ס"מ, מסודרים בקומות ומכוסים במזרני קש. בכמה מקומות היו תשעה דרגשים, אחד מעל השני, שלא איפשרו ישיבה זקופה.

בתאים קטנים שנועדו לשניים נדחסו ארבעה. המזרנים במחסנים

² שנתיים לאחר ההגעה הסופית לארץ נפטרה אמה של קיטי חברתי ממחלה קשה, וקיטי ואביה חזרו לוינה. לימים היא התחתנה שם עם יהודי ונולדו להם בן ובת. יש לי איתה קשר חם עד היום ולעתים היא מגיעה לביקורים בארץ.

הנמוכים ביותר נפרשו על פני חצץ דק ששימש לייצוב האנייה, ופתח בסיפון העליון היה להם מקור האוורור היחיד.

ב-10 באוקטובר 1940 הגיעה האנייה לאיסטנבול שבתורכיה, ובה קיבלנו, עם כל הנוסעים, לחם מיהודי העיר. אחר כך המשכנו לכרתים, שם קנו פחם להמשך המסע.

זמן קצר אחר כך צוות האנייה לא רצה להמשיך במסע ורב החובל היווני ספירו החליט להתעלל בנו והודיע שעכשיו עלינו לחכות שתגיע אנייה אחרת לאסוף אותנו. הוא השליך לים את הפחם ואת האוכל, וכך נשארנו לעמוד ולהיטלטל על הגלים עד 8 בנובמבר, עד שכמה אנשי ה"הגנה" שנסעו איתנו השתלטו על רב החובל ונעלו אותו בתאו. הם המשיכו להוביל את הספינה בעזרת המכונאי הראשי וההגאי שנשאר על משמרתם. באמצע הדרך נגמר הפחם, והצוות, באמצעות מתנדבים חברי תנועת "החלוץ" הפעילו את המנועים בעזרת שריפת קרשים שנעקרו מחלקים לא הכרחיים בספינה.

פירוק קרשים על הסיפון להסקת דודי האנייה

התנאים היו קשים ביותר, וכמה נוסעים אף מתו בשל כך. אני זוכרת שהדוד שלי, אהרון, שכב חלק גדול מהדרך בעיניים עצומות כי סבל ממחלת ים.

בגלל החוסר בפחם ובציוד האנייה נאלצה לפנות ללימסול שבקפריסין, למרות שהעיר הייתה תחת שליטת הבריטים. ב-10 בנובמבר בשעת ערב נצפו מהאטלנטיק שתי ספינות משמר בריטיות, ונשלחו אליהן קריאות "S.O.S. - מבקשים עזרה". הבריטים גררו את אטלנטיק ללימסול ודרשו תשלום עבור מזון, פחם ומים. כל פליט נדרש לשלם 2 דולר.

שתי האניות האחרות הגיעו בינתיים לנמל חיפה, שלושה שבועות לפנינו, ונוסעיהן נתפסו על ידי הבריטים והובלו למחנה המעצר עתלית.

ב-23 בנובמבר יצאה האטלנטיק מלימסול לכיוון ישראל, בליווי ספינה בריטית, והגענו לחיפה ב-24 בנובמבר 1940. לא כל כך הבנתי מה קורה סביבי, אבל למרות שהייתי ילדה קטנה, הרגשתי היטב את אוירת המתח, הפחד והתשישות לאחר 3 חודשי המסע.

הגענו אמנם לחופי הארץ, אך עדיין לא הגענו אל חוף מבטחים.

